Les naus catalanes de l'Armada Invencible

Autor: Francesc Garrido i Costa
Data de publicació: 30-07-2015

Presentem per escrit el contingut de la conferència d'En Francesc Garrido al 14è Simposi de la Descoberta Catalana d'Amèrica celebrat a Arenys de Munt el novembre del 2014.

Aquesta imatge correspon al cartell d'una exposició que es va fer al Memorial Museum of Exeter, on exploraven l'època dels Tudor (Enric VIII, Maria I, Isabel I…). A sota del quadre diu "L'Armada © La Venerable societat d'apotecaris".

El quadre es coneix com Elisabeth I and the Spanish Armada.

Hi ha un llibre que explica i descriu l'acció d'aquest quadre: Transactions of the Royal Historical Society, volum 14: https://books.google.es/books?id=pZXcviUTeM8C&pg=PA119

En aquest llibre s'hi diu que sempre s'ha suposat que el quadre és més o menys contemporani amb l'acció representada.

El mateix llibre ens explica que el propòsit de l'armada era proporcionar una avantguarda per garantir l'encreuament segur dels 17.000 homes com una força invasora que havia de passar dels Països Baixos a Anglaterra. La Flota, a més a més, portava un exèrcit addicional de 20.000 mariners, aproximadament.

Com que els anglesos no tenien ni idea d'on farien terra els espanyols, milers de soldats anglesos van ser portats a Londres per protegir la reina.

17.000 d'aquests soldats anglesos es van agrupar sota el comte de Leicester a Tilbury per prevenir un atac a prop del Tàmesi. Per evitar l'accés dels espanyols, van fer una construcció de cadenes, cables i vaixells.

Se sap que l'Armada va salpar el 22 de juliol de 1588 i sembla que va ser albirada el 29 de juliol des de Cornwall. Hi ha, però, dubtes considerables de la situació exacta de les flotes espanyoles i angleses durant la campanya.

El llibre en qüestió es pregunta també pel nom dels vaixells: si aquest vaixell és Nuestra señora del Rosario, si aquell altre és Santa Catalina o si el de més enllà és San Lorenzo.

El fet important és que el llibre, a la pàgina 129, mentre descriu el quadre diu: "La forma de lluitar és característica de la tropa espanyola i el tendal de ratlles sota el qual hi ha dret un comandament d'oficials és vermell i groc, que són els colors espanyols. En el següent vaixell onegen una insígnia vermella i una de groga magníficament decorades i il·luminades."

Per tant, els colors espanyols es corresponen amb els colors catalans de sempre. Però com veureu seguidament, segons la història oficial espanyola no va existir cap esquadra catalana.

Aquestes són les esquadres i els vaixells que hi van participar i que ens arriben per via oficial:

Los barcos de la Armada invencible con nombres y apellidos

ESCUADRA PORTUGUESA

São Martinho
São João
São Marcos
São Filipe
São Luís
São Mateus
Santiago
São Francesco
São Cristovao
São Bernardo
Augusta
Julia

ESCUADRA CASTELLANA

San Cristóbal
San Juan Bautista
San Pedro
San Juan
Santiago el Mayor
San Felipe y Santiago
La Asunción
Nuestra Señora del Barrio
San Linda y Celdón
Santa Ana
Nuestra señora de Begoña
La Trinidad Bogitar
Santa Catalina
San Juan Bautista
Nuestra señora del rosario
San Antonio de Papúa

ESCUADRA DE VIZCAYA

El Gran Grin
Santiago
La Concepción de Zubelzu
La Concepción de Juan del Cano
La Magdalena
San Juan
La María Juan
La Manuela
Santa María de Montemayor
María de Aguirre
Isabela
Patache de Miguel de Suso
San Esteban

ESCUADRA DE GUIPÚZCOA

Mandada por Miguel de Oquendo, compuesta por 13 naves.

ESCUADRA ANDALUZA

Mandada por Pedro Valdés, compuesta por 10 naves.

ESCUADRA LEVANTINA O ITALIANA

Mandada por Martín de Bertendona, compuesta por 9 naves.

ESCUADRA DE HULKS

Mandada por Juan López de Medina, compuesta de 23 navíos menores.

GALERAS NAPOLITANAS

La Girona, mandada por Hugo de Moncada.

Hi ha un galera catalana anomenada Girona. Jo entenc que aquesta galera, documentada a Irlanda, va aparèixer un cop confeccionada la llista de les esquadres. No devien saber on afegir-la i la van posar entre les galeres napolitanes. A Nàpols, històricament, hi havia hagut molta presència catalana.

Fins aquí tot el que he dit són dades conegudes que m'han aportat el Manel Capdevila i en Pere Forés. La meva aportació, doncs, és la següent:

Tot llegint història amb el meu germà Ramón en un portal britànic, vaig trobar aquesta carta enviada el 19 d'agost de 1588 al duc de Venècia. La carta la va enviar l'ambaixador de Venècia (Giovanni Mocenigo), que residia a França. L'ambaixador li fa cinc cèntims de la derrota de l'Armada Invencible.

http://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/venice/vol8/pp372-382

714. Giovanni Mocenigo, Venetian Ambassador in France, to the Doge and Senate.

Tradueixo: la carta es refereix a la crema d'unes naus catalanes de l'Armada Invencible per part de Francis Drake, capità anglès i navegant. Diu:

The English, besides burning the Catalan ships, on board of which fifty thousand crowns were lost, captured a galleon belonging to Don Pedro de Valdez, with four hundred and fifty Spaniards on board, and a great quantity of field artillery which had been used as ballast. After Drake's attempt to fire the Armada, which saved itself by cutting its cables, the

Spanish have never ventured to cast anchor. On the 10th a heavy storm from the south-west blew up, and drove the Armada out of the Straits of Dover, followed by the English, which never left it alone for a minute. Drake himself sent home word that the storm was getting heavier, and it was likely that the Armada would be cast away in the North Sea off the coast of Scotland where even the English find the navigation difficult. As he harassed the enemy day and night he was always picking up a vessel or two, and they were at the last extremity for water, as they had taken none in since they left Corunna, and he hoped to prevent their being able to get any.

L'anglès, a més de la crema de les naus catalanes, a bord de les quals es van perdre cinquanta mil corones, va capturar un vaixell pertanyent al senyor Pedro de Valdez, amb quatre-cents cinquanta espanyols a bord i una gran quantitat d'artilleria de campanya que havia estat utilitzada com a llast. Després de l'intent de Drake de disparar contra l'Armada, que es va salvar tallant els seus cables (cordó), els espanyols mai es van aventurar a fondejar. El dia 10, una forta tempesta des del sud-oest va explotar i va conduir l'Armada per l'estret de Dover, seguida per l'Anglès, que no els deixà sols ni un minut. El mateix Drake va enviar a casa el missatge que la tempesta s'estava fent més pesada i que era probable que l'Armada fos rebutjada cap al Mar del Nord, a la costa d'Escòcia, on fins i tot l'anglès trobava difícil de navegar en condicions. Va assetjar dia i nit l'enemic, que sempre estava recollint un vaixell o dos, i eren a l'últim extrem de l'aigua [...]

Resulta curiós que l'ambaixador de Venècia a França expliciti i remarqui que les naus eren catalanes. No aragoneses o espanyoles: catalanes.

Per tant ¿hi havia naus catalanes o totes ho eren?

En tot cas, si hi havia altres naus que no eren catalanes, les catalanes sembla que anaven les primeres. I són les naus en què es va fixar Francis Drake. ¿Com és que els venecians sabien que les naus eren catalanes? Suposo que per la simbologia de les mateixes naus. O potser perquè estaven construïdes d'una determinada manera. Si anaven les primeres ¿potser eren les millors?

No sé si les naus catalanes estaven construïdes d'una manera especial, però el que és cert és que Felip II l'any 1588, després de la derrota de l'Armada Invencible, demanà a Catalunya la construcció de 10 galeres per tornar a envair Anglaterra l'any 1589.

Ara qui ho explica es l'ambaixador de Venècia a Madrid, Tomaso Contarini, en una carta enviada al duc de Venècia el 12 de juny de 1589:

http://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/venice/vol8/pp441-459

843. Tomaso Contarini, Venetian Ambassador in Spain, to the Doge and Senate.

The King of Spain not only makes provision for the defence of Lisbon, but is collecting material for a fresh attack on England; being apparently resolved that next year his naval forces shall be so great that he may venture on that enterprise with far better hopes of success. In Catalonia he has ordered ten galleons of six hundred tons each, lateen rigged, so as to sail better to wind; they are to be ready by March. For this purpose fifty thousand crowns have been sent to that district. The Catalans, who are entrusted with the order, declare that the time allowed is too short for the importance of the work; and even if all the wood were ready—and it is all to cut yet—it would be a hard task to complete the order in such a space of time. Those who have knowledge of the seas declare that ships of that build cannot sail in those bad and stormy waters. In Biscay, too, they are building ships; and so, provided there is someone to take the command, an Armada will be formed which will not only protect these kingdoms, but will strike terror into the enemy. If the kingdom of Portugal escapes the dangers in which it is involved, his Majesty is councilled to use sharper and weightier methods for keeping it in check; for gentle methods produce no result They say that had the caresses and manipulation bestowed on Portugal been employed in Flanders, and the force which is adopted in Flanders applied to Portugal, the policy would have been better suited to the nature of the respective countries.

Diu:

El Rei d'Espanya no només preveu la defensa de Lisboa, sinó que està recollint material per a un nou atac a Anglaterra; aparentment sembla que el proper any les seves forces navals seran tan grans que pot aventurar-se en aquesta empresa amb moltes més esperances d'èxit. A Catalunya ha ordenat deu galions de sis-centes tones cadascun, de vela llatina manipulada per tal de navegar millor; han d'estar a punt pel març. Per a aquest propòsit, cinquanta mil corones han estat enviades a aquest districte. Els catalans, encarregats de l'ordre, declaren que el termini és massa curt donada la importància de l'obra; i que tot i que tota la fusta estigués preparada —encara està tot per tallar—, seria una tasca difícil

de completar en un espai de temps tan reduït. Aquells que tenen coneixement dels mars declaren que els vaixells d'aquesta construcció no poden navegar en aquestes aigües tempestuoses.

Francesc Garrido i Costa